

Na theoretische nu ook praktische integratie? Een vooruitblik

Integraal waterbeheer is een belangrijke term geworden gedurende de afgelopen jaren. Opkomst en bloei van het begrip vallen nauw samen met opkomst en bloei van de Dienst Binnenwateren/RIZA en daar is een eenvoudige verklaring voor. DBW/RIZA heeft zich in de afgelopen vijf jaar ontwikkeld tot een centraal water-instituut voor de binnenwateren inclusief het grondwater, zowel gericht op kwantiteit als op de kwaliteit van het water, maar ook op de vele maatschappelijke belangen verband houdend met waterbeheer. Daarbij heeft de dienst vooral door de coördinerende en trekkende rol bij het tot stand komen van de Derde Nota Waterhuishouding nadere invulling gegeven aan de betekenis van het begrip integraal waterbeheer. Voor acht verschillende watersystemen worden in de Derde Nota streefbeeld en verwoord. De komende tijd zal staan in het teken van de verwezenlijking van de bij die streefbeeld en geformuleerde doelen. En dat betekent vooral: praktisch aan de slag.

Welke voetangels en klemmen men nog zal tegenkomen bij de weg van theorie naar praktijk werd besproken tijdens het symposium 'Doelen in integraal waterbeheer' dat ter gelegenheid van het vijfjarig bestaan van de Dienst Binnenwateren op 4 oktober jl. in Lelystad werd gehouden. Op dezelfde dag werd het Maerlanthuis, het geheel verbouwde pand van de Dienst, officieel heropend door de Directeur-Generaal van Rijkswaterstaat, ir. G. Blom.

Spanningsveld tussen regelgeving en resultaat

Hoezeer men ook allemaal van goede wil is, er blijft een spanningsveld bestaan tussen de regelgeving en het resultaat bij integraal waterbeheer, zo betoogde

dr. ir. J. IJff (voorzitter Unie van Waterschappen) in de openingsvoordracht. Dat spanningsveld is de resultante van een aantal omstandigheden, zoals:

- de kwaliteit van de regelgeving zelf (veelheid en gebrek aan eenduidigheid);
- de waterkwaliteit is sterk afhankelijk van maatschappelijke processen en regelgeving die niet door de waterkwaliteitsbeheerder te beïnvloeden zijn;
- het loskoppelen in tijd, bevoegdheden en eindverantwoordelijkheid van regelgeving en financiële gevolgen die met de resultaten zijn gemeed;
- de financieringsstructuur van het waterkwaliteitsbeleid;

RIZA wordt nieuwe naam voor Dienst Binnenwateren/RIZA

Hoezeer de voordrachten van het lustrumsymposium ook aangaven dat er voor de Dienst Binnenwateren/RIZA nog een welgevulde toekomst in het verschiet zou liggen, het mag niet zo zijn. Tijdens de feestelijke ingebruikstelling van het geheel vernieuwde Maerlant-huis bleek, dat de Dienst opgeheven wordt, althans onder deze naam. Ir. Blom onthulde de nieuwe naam van het instituut door met behulp van een hoogwerker de puntjes op de i te zetten: RIZA. De afkorting zal de meeste lezers van dit blad bekend in de oren klinken en die overweging lag ook ongetwijfeld mede ten grondslag aan de keuze. De afkorting staat nu echter voor: Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling. De doop vond plaats tijdens de aansluitende receptie onder welluidende klanken van Laetitia Schouten (fluit) en Regina Ederveen (harp).

- onzekerheid en onduidelijkheid over normstelling;
- vergunningsprocedures die voor een aantal activiteiten veel te gecompliceerd zijn en
- onvoldoende mogelijkheden voor een effectieve handhaving.

Men zou er moedeloos van worden, maar gelukkig is daar de DBW/RIZA om iedereen die inhoud wil geven aan integraal waterbeheer met wetenschap en techniek terzijde te staan in nauwe samenwerking met andere betrokkenen zoals de STORA, aldus IJff.

Ecotoxicologie

De ecotoxicologie, de wetenschap die de effecten onderzoekt van giftige stoffen in ecosystemen, heeft zich in de afgelopen 20 jaar een eigen plaats verworven in het milieu-onderzoek. Daarover sprak drs.

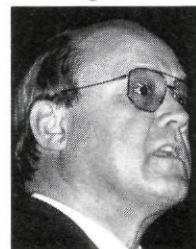
M. A. van der Gaag (DBW/RIZA), die benadrukte dat de discipline zich in de loop der jaren heeft ontwikkeld van een signalerend instrument naar een sturingsmechanisme. De

beoordeling van de toelaatbaarheid van lozingen is voor een belangrijk deel gestoeld op de gegevens over de giftigheid van de geloosde stoffen voor waterdieren. Maar daarmee zijn de potentiële mogelijkheden van de ecotoxicologie voor de dagelijkse praktijk van het waterbeheer nog niet uitgeput. In de komende jaren zal

ecotoxicologie een belangrijke inbreng hebben in het terugdringen van de watervervuiling en de vaststelling van prioriteiten in het waterbeheer. Het is daarbij overigens niet altijd noodzakelijk om precies te weten om welke giftige stoffen het nu precies gaat: men hoeft niet de stoffen te kunnen benoemen om hun effect te kunnen onderkennen. De effect-gerichte sturing zal ervoor zorgen dat middelen worden besteed en inspanningen worden verricht op plaatsen waar het meeste milieurendement wordt behaald.

Discussie beste bestaande contra best uitvoerbare techniek gesloten

Er is natuurlijk een wezenlijk onderscheid tussen de beste bestaande technieken en de beste uitvoerbare technieken. De definitie van het laatste begrip bevat de zinsnede 'uit kosten oogpunt aanvaardbaar te achten voor een normaal renderend bedrijf', terwijl het eerste begrip die zinsnede mist. Het mag dan om bestaande technieken gaan, maar in praktische zin zijn ze domweg economisch niet haalbaar.

Dat zei dr. ir. W. C. Witvoet (DHV Raadgevend Ingenieursbureau) in zijn voordracht 'Best bestaande technieken: meer van hetzelfde?' Witvoet gaf een aantal voorbeelden waaruit

bleek welke overwegingen een rol spelen bij de besluitvorming over te kiezen

werkwijzen of zuiveringssystemen. Naast te verwachten effluentkwaliteiten en kosten blijken ook nog andere factoren een rol te spelen. Voorwaarde voor een effectieve aanpak van de waterverontreiniging door lozingen is, dat de overheid doelen en daaraan ontleende normen vaststelt voor langere perioden. Sanering van de puntbronnen hoeft dan geen technische problemen op te leveren. Een verdere discussie over de begrippen best uitvoerbare contra beste bestaande technieken is daarvoor niet noodzakelijk. 'Ik voorzie, dat de sanering van diffuse bronnen in de voor ons liggende periode veel meer de beperkende factor voor het bereiken van een gewenste water- en waterbodempkwaliteit zal blijken te zijn,' aldus Witvoet.

Grootschalige berging baggerspecie onontkoombaar

Als resultaat van een ontwikkeling van criteria voor de kwaliteit van waterbodems is in de Derde Nota Waterhuishouding een set normenreeksen opgenomen die het beleid voor de komende planperiode moet ondersteunen.

De achtergronden van die normering en de gevolgen ervan besprak drs. T. Bakker (DBW/RIZA).

De normen zijn gebaseerd op (eco)toxicologische onderzoeksgegevens en gehalten van verontreinigingen in referentiegebieden. Door de normen toe te passen op de beschik-

bare onderzoeksresultaten is vastgesteld, dat in Nederland vermoedelijk sprake is

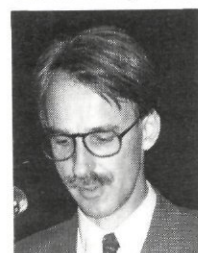
van tenminste 30 miljoen m³ waterbodempkwaliteit die zo sterk verontreinigd is, dat in elk geval nader onderzoek naar de eventuele noodzaak tot sanering urgent moet worden uitgevoerd. De politiek heeft daarvoor ca. 140 miljoen gulden beschikbaar gesteld. Verder is vastgesteld, dat maar op een beperkt aantal lokaties in Nederland de waterbodempkwaliteit voldoet aan het eindbeeld voor de planperiode, de algemene milieukwaliteit (kwaliteitsdoelstelling 2000).

Tenzij aanvullende maatregelen – bijvoorbeeld sanering van verontreinigde lokaties – genomen worden, zal de waterbodempkwaliteit binnen de planperiode onvoldoende verbeteren. De mogelijkheden om verontreinigde baggerspecie schoon te maken zijn de eerste jaren ontoereikend

voor het grote aanbod. Dit betekent dat vooralsnog berging van verontreinigde baggerspecie op grote schaal onontkoombaar is, aldus Bakker.

Waterbodempkwaliteit en baggerspecie in de regio

Sinds 1988 is in Zuid-Holland de waterbodempkwaliteit als politiek interessant onderwerp boven water komen drijven en vanaf die tijd is er nader onderzoek uitgevoerd naar de kwaliteit van de bodems van (niet rijks-)wateren door de provincie in samenwerking met de waterkwaliteitsbeheerders. De uitkomsten waren verontrustend, zo zei ir. H. J. van den Berg

(Dienst Water en Milieu, prov. Zuid-Holland), en leidde tot het opstellen van een nota 'Uitwerking baggerbeleid', een 'Strategisch beleidsplan waterbodempkwaliteit/baggerspecie' en ook

tot de realisering van stortinrichtingen voor baggerspecie.

Van den Berg stelde vast, dat de Derde Nota Waterhuishouding de provincies weinig houvast biedt voor de aanpak van het probleem. Zo is bijvoorbeeld brongericht beleid voor provincies een nauwelijks haalbare kaart omdat de meeste bronnen zich nu eenmaal buiten de provinciegrenzen bevinden. Bij het verwezenlijken van de algemene milieukwaliteit stuit de provincie op verschillen in waterbodempnormering en AMvB's voor de terrestrische bodem, terwijl ook de C-waarden voor waterbodempkwaliteit en bodem niet dezelfde zijn. Ook op het stuk van taken en bevoegdheden van de provincies en de financiering geeft de Derde Nota

Dr. J. de Jong (HID van DBW/RIZA), drs. J. P. A. Gruijters (burgemeester van Lelystad) en ir. G. Blom (DG van de Rijkswaterstaat) tijdens de ingebruikstelling van het vernieuwde Maerlanthuis.

weinig houvast. Van den Berg concludeerde:

- Een nieuwe normeringssystematiek mag alleen dan gepresenteerd worden als die volledig operationeel is.
- Vanwege de veelvuldige afzet van regionale specie op terrestrische bodems is afstemming van waterbodemon- en landbodemnormen voor de provincies essentieel.
- Het bindende element bij de waterbodemsanering ligt meer in het begrip water en de kennis daaromheen dan in het begrip sanering.

Waterbeleid met toekomst

Bescherming van watersystemen tegen verontreiniging is zeker niet de enige voorwaarde om te komen tot watersystemen die de streefbeeld van de Derde Nota Waterhuishouding benaderen, zo betoogde ir. G. Blom

(DG van de Rijks-waterstaat) in zijn slotvoordracht. Maar wel is het een essentiële en wellicht ook de meest bepalende basisvoorwaarde. Het uitgestippelde beleid en de eerste stappen op die

weg geven het vertrouwen dat het 'integraal' waterbeheer inderdaad toekomst heeft.

Voor de inrichting van de watersystemen zijn daarbij niet alleen het kwantiteitsbeheer en de vaarwegfunctie bepalend, maar is een multifunctionele benadering noodzakelijk waarbij ook ecologische mogelijkheden een rol spelen. Op diverse plaatsen kan dit betekenen dat we over herinrichten zullen moeten praten, aldus Blom. Ook voor een adequate aanpak van de verdroging is een meer integrale visie, ook van de diverse belangengroepen, hard nodig.

Modern waterbeheer vereist een moderne organisatiestructuur en een gemoderniseerd instrumentarium. Het eerste ligt vooral op het bordje van de provincies en

de waterschappen, met het rijk als belangstellende toeschouwer. Het tweede zal vooral van het rijk de komende jaren veel inzer en creativiteit vergen, uiteraard in goed overleg met de lagere overheden. 'Met het geheel van nieuwe ontwikkelingen en initiatieven op het brede terrein van het waterbeheer en met de constatering dat integraal waterbeheer meer en meer de dagelijkse praktijk wordt, valt te concluderen, dat er inderdaad perspectief zit in het waterbeheer. We werken gezamenlijk als rijk, provincies, schappen en gemeenten aan een waterbeheer met toekomst,' aldus ir. Blom.

Wandelgangen

Het was aardig om te merken dat tijdens de pauzes van het symposium in de

wandelgangen hetzelfde optimisme klonk als in de slotvoordracht, maar dan toegespitst op een bepaald project of een specifiek probleem. Daarmee gaven de wandelgangen misschien nog beter dan de voordrachten aan welke kant het op moet met het integraal waterbeheer: niet langer nadenken over de gekozen filosofie en onderliggende theorie, maar de handen uit de mouwen en aan de slag. Dat daarbij in sommige gevallen ook de nek moet worden uitgestoken, bijvoorbeeld wanneer gunstige resultaten op experimentele schaal op praktijkschaal moeten worden bevestigd, ligt voor de hand, maar dat leek de vele bij het symposium aanwezige DBW-ers niet ernstig te temperen.

GBV

